

KRÓNIKA

SZABÓ T. ATTILA 80 ÉVES

Ünnepeltünk, a magyar nyelvtudomány legsokoldalúbb kutatója, a névtani vizsgálatok gyakorlati és elméleti úttörője 1906. január 12-én született Fehéregyházán. Désen, Kolozsvárt, Debrecenben, Edinburghben végezte iskoláit. Irodalomtörténetből doktorált Debrecenben, de levéltárban dolgozott már 1925-től, s ott megragadta a régi birtokösszeírások csodálatosan gazdag helynévanyaga, s elkezdett kutatásukkal, gyűjtésükkel foglalkozni.

Már 1932-ben közöl határneveket a Közép-Szamos vidékéről /MNy. XXVIII, 58--62, 123--5, 177--9, 250--5, 311--2/. Ugyanebben az évben fölismeri a társadalmi névgyűjtés fontosságát és szükségszerűségét: ismeretterjesztő módszertani cikkben számol be az ifjúság bevonásáról a gyűjtőmunkába /Erdélyi Lapok. Nagyvárad, I. 194. sz. 6/. Majd a következő esztendőben -- miután előadást is tartott e témakörből -- tudományos értekezéssé érleli, s szakfolyóiratban A helynévgyűjtés jelentősége és módszere címmel /MNy. XXX, 160--80/ teszi közzé tapasztalatait, elgondolásait. Gyűjtsünk helyneveket! fölkiáltással és címmel hívja föl a figyelmet e tevékenységre /Transilvania. XXXIII, 53--5/, majd két évvel később Miért és hogyan gyűjtsük a helyneveket? címet adja egyik legjelentősebb cikksorozatának /EI. V, 45--8, 182--5, 316--22, 453--6/. 1936-ban kezdi meg a keleti magyar nyelvterületen végzett helynévgyűjtő tevékenysége eredményeinek közzétételét Zilah helynévtörténeti adataival /ETF. 86.sz./, s ezt követi 1937-ben Dés helynevei /ETF. 101.sz./, majd Gajcsána /MNy. XXXVI, 201--6/, Szásznyíres /ETF. 91.sz./, Kalotaszeg /Kolozsvár, 1942./, a Borsa-völgy, Töki-völgy /Kolozsvár, 1945./, Kolozsvár /Kvár, 1946./ helynévi adatainak publikálása.

Szabó T. Attila saját helynévgyűjtésein kívül jelentősek tanítványainak kutatásai, publikációi is, amelyek keletkezését, elkészülését, megjelenését segítette, támogatta. Tanítványainak, követőinek sora igen hosszú. Tőle tanult, nyomdoka-in indult Árvay József, Gergely Béla, Márton Gyula, Janitsek Jenő, Tibád Levente s még sok más kiváló erdélyi helynévkutató, de folyamatosan hatással volt kisebb-nagyobb mértékben minden egyes magyar helynévgyűjtő, így Benkő Loránd, Lőrincze Lajos, Imre Samu, Kázmér Miklós, Inczeffi Géza, Mikesy Sándor, Penavin Olga, Matijevics Lajos, Mező András, Ördög Ferenc, Markó Imre Lehel s nagy mértékben e sorok írójának a főlisoroltakénál szerényebb munkásságára is.

A neveknek az összegyűjtését ha elsődleges fontosságúnak tartotta is Szabó T. Attila, nem állt meg pusztán számbavételüknél. Etimológiákat adott: Enyed : Egved /MNY. XXXI, 119-21, 272--3/, Nyír, nyíres /MNY. XXXII, 47--8/, Mál /MNY. XXXIV, 253--4/, Séd - síd - sid /MNY. XXXV, 51--2/, Apahida /MNY. XXXVI, 260--1/, Kutyalva /MNY. XXXVI, 261/ stb. névfejtései mintaszerűek és tanulságosak. Foglalkozott utcanevekkel: Kolozsvár települése a XIX. század végéig /Kvár, 1946./, A kolozsvári Bel-előtagú utcanevék /MNY. XLIV, 145--6/. Vizsgálta a magyar-román kölcsönhatást a névhasználatban: Ragozott magyar helynevek a ruménián /MNY. XXXV, 112--3/; Adatok a kolozsmegyei újabbkori román helynévkinccs magyar elemeinek ismeretéhez /Melléklet-Eml. 761--72/; Magyar Szórázój : rumén Szórázój /MNY. XLIII, 147--8/ stb. Tudománytörténeti munkája A magyar helynévkutatás a XIX. században /Kvár, 1943./ alapvető szintézis, s újabb fejletéhez, a XX. századi kutatások megírásához nagy mértékben az ő munkássága adja az alapot és vezérfonalat.

Személynévkutatásainak első eredménye Zilah és Magyaregregy 1658-as összeírásának közlése /EM. XLIII, 299--310/. Ezt igen magas színvonalú tanulmány követte: Pusztai személynevek helyneveinkben /Kristóf-Eml. 269--79/, majd a névtanosok körében közismertebb: A személynevek helyneveinkben /MNnyv. II, 81--123/. A becézés iránti érdeklődése is igen korai. Kisanna, Kisó /MNY. XL, 374--7/ című cikke már 1944-ben megjelent. A kicsinyítő-becéző képzők a moldvai csángó nyelvjárásban című munkájából

nőtt ki A magyar becenevek alakulásmódjairól című elméleti-
-rendszerző összefoglalása /NyIrK. X, 275--8; MNy. LXIV, 205-
-6/, s ezekre épült A kolozsvári becenevek a XVI--XIX. század-
ban című monográfiája /NytudÉrt. 59. sz./.

Figyelme a növény- és gyógyszernevekre is kiterjedt /MNy.
XXXIX, 331--3, 391--7/, és a moldvai csángó csillagnevekről is
is közölt értékes adatokat /Nyr. LXXXI, 458--62/.

Szabó T. Attila névtani munkásságának ilyen vázlatos be-
mutatása is egyoldalúságot sugall, pedig az egy témába való be-
szűkülés áll tőle legtávolabb. A magyar nyelvtudomány polihisz-
tora ő! A nyelvtörténet, nyelvjáráskutatás, nyelvművelés mel-
lett a néprajz, történettudomány és az irodalomtörténet is oly
mélyrehatóan művelt szakterülete, mint a névtan, csak itt nincs
helyünk és lehetőségünk valamennyi korszakteremtő munkáját föl-
sorolni. Egy mellett azonban nem mehetünk el, s ez az Erdélyi
magyar szótörténeti tár monumentális vállalkozása, amelyet ismer
és használ máris minden magyar nyelvészettel /és névtannal/
foglalkozó szakember, s mindenki, aki a magyar nyelv múltja, é-
lete, története iránt érdeklődik. Többi nagyjelentőségű munká-
ját a különböző szakterületek folyóiratai méltatják. Mi a magyar
helynévkutatás megindítóját, a sokoldalú onomatológust, a fárad-
hatatlan kutatót, az invenciózus tudóst, az eredményes szakíró-
t és a hatásos, iskolát teremtő tanárt, mestert ünnepeljük Szabó
T. Attila születésnapján.

Valamennyi magyar névtanos nevében kívánunk neki jó egész-
séget, további eredményekben gazdag, örömteli életet és békes-
séges, nyugodt munkakörülményeket.

HAJDÚ MIHÁLY